

Σεμινάριο Ιταλικής Ιστορίας και Ιστοριογραφίας (Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας και Φιλολογίας, ΕΚΠΑ, Εργαστήριο Ιταλικής Ιστορίας και Ιστοριογραφίας)

ΥΛΙΚΟ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ - Εξεγέρσεις και αντιστάσεις χωρικών: νέες ερμηνείες από την πρόσφατη μεσαιωνική ιστοριογραφία, Αλίκη Βαξεβάνογλου.

Ο Ζαν Φρουασάρ, οι χρονικογράφοι και το στερεότυπο των υστερομεσαιωνικών αγροτικών εξεγέρσεων,

1- Απόσπασμα: ο Ζαν Φρουασάρ (Jean Froissart) για τους Ζακ (Jacques)

Ο Ζαν Φρουασάρ (1337–1410) είναι ο διασημότερος χρονικογράφος της εξέγερσης των Ζακ (1358). Το έργο του γνώρισε μεγάλη επιτυχία και συνέβαλε όσο κανένα άλλο στη διαμόρφωση του στερεότυπου της αγροτικής εξέγερσης τον Μεσαίωνα. Ακολουθεί το απόσπασμα από το έργο του Ζαν Φρουασάρ που αναφέρεται στην εξέγερση των Ζακ¹.

«Κεφάλαιο CCCLXXXV (385)

Πώς οι κοινότητες του Beauvoisin και πολλών άλλων περιοχών σκοτώνουν όλους τους ευγενείς, άντρες και γυναίκες που βρίσκουν.

Λίγο καιρό μετά την απελευθέρωση του βασιλιά της Ναβάρρας, συνέβησαν πολύ περίεργα και τρομερά γεγονότα σε διάφορα μέρη του βασιλείου της Γαλλίας: στην περιοχή του Beauvoisis, στο Brie και στη Marne, στο Valois, στο Lannois, στο φέουδο του Coucy και γύρω από τη Soissons. Ξεκίνησαν όταν κάποιοι άνδρες από τις επαρχιακές πόλεις συγκεντρώθηκαν στην περιοχή του Beauvoisis. Δεν είχαν αρχηγούς και στην αρχή αριθμούσαν μόλις εκατό άτομα. Ένας από αυτούς σηκώθηκε και είπε ότι οι ευγενείς της Γαλλίας, οι ιππότες και οι ιπποκόμοι, ντρόπιαζαν και πρόδιδαν το βασίλειο και ότι πρέπει όλοι να εξολοθρευτούν. Σε αυτό άπαντες ανταποκρίθηκαν φωνάζοντας: «Έχει δίκιο! Έχει δίκιο! Το ίδιο πρέπει να συμβεί και σε όποιον σώζει τους ευγενείς από την εξόντωση!».

¹ *Les chroniques de Jean Froissart*, J.A. Buchon (επιμ.), τ. 3, Παρίσι: Collection des chroniques Nationales françaises, σσ. 292–303.

Χωρίς περαιτέρω διαβουλεύσεις, συσπειρώθηκαν και πήγαν, άοπλοι κρατώντας μόνο κοντάρια και μαχαίρια, στο σπίτι ενός ιππότη που ζούσε εκεί κοντά. Μπήκαν μέσα και σκότωσαν τον ιππότη, μαζί με την κυρία και τα παιδιά του, μικρά και μεγάλα, και έβαλαν φωτιά στο σπίτι. Στη συνέχεια πήγαν σε ένα άλλο κάστρο και έκαναν πολύ χειρότερα– διότι, αφού έπιασαν τον ιππότη και τον έδεσαν σφικτά σε ένα στύλο, αρκετοί από αυτούς βίασαν τη γυναίκα και τη κόρη του μπροστά στα μάτια του. Ακολούθως σκότωσαν τη γυναίκα, που ήταν έγκυος, και την κόρη και όλα τα άλλα παιδιά, και τέλος σκότωσαν τον ιππότη με βάρβαρο τρόπο και έκαψαν και ισοπέδωσαν το κάστρο.

Έκαναν παρόμοια πράγματα σε πολλά κάστρα και σε μεγάλα σπίτια, και η ομάδα τους διογκώθηκε μέχρι που έφτασε τις έξι χιλιάδες άντρες. Όπου κι αν πήγαιναν, ο αριθμός τους αυξανόταν, γιατί όλοι οι άνδρες ίδιου φυράματος τους ακολουθούσαν. Οι ιππότες και οι ιπποκόμοι εγκατέλειψαν τα σπίτια τους, μαζί με τις οικογένειες τους. Πήραν γυναίκες, κόρες, παιδιά πολλά μίλια μακριά για να τα προστατέψουν, αφήνοντας αφύλακτα τα σπίτια τους, μαζί με όλα τα υπάρχοντά τους. Και αυτοί οι μοχθηροί (*meschans*²) άνδρες, που είχαν συγκεντρωθεί, δίχως αρχηγούς και όπλα, λεηλάτησαν και έκαψαν τα πάντα· βίασαν και σκότωσαν όλες τις γυναίκες και τα κορίτσια χωρίς έλεος, σαν λυσσασμένα σκυλιά. Οι ανελέητες πράξεις τους ήταν χειρότερες από οτιδήποτε είχε συμβεί ποτέ μεταξύ Χριστιανών και Σαρακηνών. Ποτέ άνθρωποι δεν διέπραξαν τέτοιες εφιαλτικές πράξεις. Ήταν τόσο εφιαλτικές που κανένα ζωντανό πλάσμα δεν θα έπρεπε να τις δει, ούτε καν να τις φανταστεί ή να τις σκεφτεί. Και όσοι άνδρες διέπραξαν τις περισσότερες βαρβαρότητες ήταν αντικείμενο θαυμασμού και είχαν τις υψηλότερες θέσεις ανάμεσά τους. Δεν θα μπορούσα ποτέ να καταγράψω τα φρικτά και ντροπιαστικά πράγματα που έκαναν στις κυρίες. Αλλά, ανάμεσα σε άλλες κτηνωδίες, σκότωσαν έναν ιππότη, τον έβαλαν στη σούβλα, τον γύρισαν στη φωτιά και τον έψησαν μπροστά στην κυρία και τα παιδιά του. Αφού περίπου δώδεκα από αυτούς είχαν βιάσει την κυρία, προσπάθησαν να αναγκάσουν την ίδια και τα παιδιά να φάνε τη σάρκα του ιππότη προτού τους θανατώσουν βάνουσα.

Είχαν επιλέξει έναν βασιλιά ανάμεσά τους ο οποίος, όπως λέγεται, προερχόταν από το Clermont του Beauvoisis– και επέλεξαν μάλιστα τον αθλιότερο

² ΣΗΜ *meschans* στα μεσαιωνικά Γαλλικά είναι λαϊκοί άνθρωποι, άθλιοι, μοχθηροί, βλαβεροί.

των άθλιων, έναν επονομαζόμενο Τζακ Μπονόμ (*Jacques Bonhomme*³). Αυτοί οι μοχθηροί άνθρωποι έκαψαν περισσότερα από εξήντα μεγάλα σπίτια και κάστρα στην περιοχή του Beauvoisis γύρω από το Corbie, το Amiens και το Montdidier. Αν ο Θεός δεν είχε επανορθώσει τη κατάσταση με τη χάρη Του, η μοχθηρότητα θα είχε εξαπλωθεί έως ότου καταστραφεί κάθε κοινότητα και ακολούθως η Αγία Εκκλησία, όπως και όλοι οι πλούσιοι άνθρωποι σε όλη τη χώρα, καθώς άνδρες παρόμοιου είδους διέπραξαν παρόμοιες πράξεις στο Brie και στο Pertois. Όλες οι κυρίες της περιοχής, με τις κόρες τους, μαζί με τους ιππότες και τους ιπποκόμους, αναγκάστηκαν, όσο γίνονταν, να φύγουν η μία μετά την άλλη στο Meaux της Brie φορώντας μόνο τις πουκαμίσες τους. Αυτό συνέβη στη δούκισσα της Νορμανδίας και στη δούκισσα της Ορλεάνης και σε πολλές άλλες μεγάλες κυρίες, όπως και σε ταπεινότερες, καθώς ήταν η μόνη εναλλακτική λύση για να μην τις βιάσουν και στη συνέχεια τις δολοφονήσουν.

Άλλοι μοχθηροί άνθρωποι συμπεριφέρθηκαν με τον ίδιο ακριβώς τρόπο μεταξύ Παρισιού και Noyon, και μεταξύ Παρισιού και Soissons και Ham στο Vermandois, και σε όλη την περιοχή του Coucy. Εκεί βρίσκονταν οι χειρότεροι κακοποιοί και εγκληματίες. Στην περιοχή αυτή λεηλάτησαν και κατέστρεψαν περισσότερα από εκατό κάστρα και σπίτια που ανήκαν σε ιππότες και ευγενείς, σκοτώνοντας και ληστεύοντας όπου πήγαιναν. Όμως ο Θεός με τη χάρη Του παρείχε μια λύση –για την οποία πρέπει ευλαβικά να Τον ευχαριστήσουμε– και που θα ακούσετε τώρα.

Κεφάλαιο CCCLXXXVI (386).

Πώς ο Βασιλιάς της Ναβάρρας και οι ευγενείς του Beauvoisis σκότωσαν μεγάλο αριθμό των Ζακ και πώς ο δούκας της Νορμανδίας απήφησε τον Επιμελητή του Εμπορίου και τους συμμάχους του και πώς η πόλη του Παρισιού έκλεισε.

Όταν οι ευγενείς της Beauvoisis, του Corbibois, του Vermandois του Valois και των άλλων περιοχών όπου συγκεντρώνονταν και διέπρατταν τις βάρβαρες πράξεις τους εκείνοι οι μοχθηροί άνθρωποι, είδαν τα σπίτια τους να καταστρέφονται και τους φίλους τους να σκοτώνονται, έστειλαν δικούς τους στη Φλάνδρα, το Hainaut, το Brabant, το Hesbaing να ζητήσουν βοήθεια. Σύντομα έφτασαν ενισχύσεις

³ ΣΗΜ. *bonhomme* στα μεσαιωνικά Γαλλικά είναι ο λαϊκός άνθρωπος, ο μη-ευγενής ο αγρότης ή ο αγροίκος.

σε σημαντικό αριθμό από όλες τις πλευρές. Οι ξένοι ευγενείς ένωσαν τις δυνάμεις τους με τους ντόπιους ευγενείς που τους καθοδηγούσαν και άρχισαν να σκοτώνουν αυτούς τους άθλιους ανθρώπους και να τους κατακρεουργούν χωρίς έλεος. Κάποιες φορές τους κρεμούσαν σε δέντρα εκεί όπου τους έβρισκαν. Ομοίως ο βασιλιάς της Ναβάρρας εξολόθρευσε περισσότερους από 3.000 μέσα σε μια μέρα, όχι μακριά από το Clermont στο Beauvoisis. Αλλά έως τότε οι μοχθηροί άνθρωποι είχαν αυξηθεί τόσο γρήγορα που, όλοι μαζί, έφταναν εύκολα τις εκατό χιλιάδες άνδρες. Όταν τους ρώτησαν γιατί έκαναν αυτά τα πράγματα, απάντησαν ότι δεν ήξεραν· απλά έβλεπαν άλλους να τα κάνουν και τους αντέγραφαν. Νόμιζαν ότι κατ' αυτόν τον τρόπο θα μπορούσαν να καταστρέψουν όλους τους ευγενείς και τους ιππότες του κόσμου, ώστε να μην υπάρχουν πια τέτοιοι. . . . [εδώ στο κείμενο του ο Φρουασάρ αναφέρεται για μερικές αράδες σε μια άλλη εξέγερση που συνέβαινε στο Παρίσι με επικεφαλής τον Επιμελητή του εμπορίου και συμμάχους του αστούς Παριζιάνους. Ο Φρουασάρ επιμένει κυρίως στην κινητοποίηση των ευγενών ενάντια στην αστική εξέγερση. Αρκετοί ιστορικοί πάντως έχουν αμφισβητήσει τη σύνδεση της παρισινής εξέγερσης με την εξέγερση των Ζακ].

Κεφάλαιο CCCLXXXVII (387).

Πώς ο κόμης του Foix και ο capital (στρατιωτικός αρχηγός) του Buch ήρθαν στο Meaux για να βοηθήσουν τη δούκισσα της Νορμανδίας και εκείνη της Ορλεάνης και τις άλλες κυρίες που είχαν καταφύγει εκεί για να γλυτώσουν από τους Ζακ.

Την εποχή που αυτοί οι άθλιοι άνθρωποι μάζιζαν τη χώρα, ο κόμης του Foix και ο ξάδελφός του ο Capital [σ.τ.μ. στρατιωτικός αρχηγός] του Buch επέστρεφαν από την Πρωσία. Στον δρόμο, όταν ήταν έτοιμοι να εισέλθουν στη Γαλλία, άκουσαν για τις φοβερές συμφορές που είχαν πλήξει τους ευγενείς και, μέσα στην ταραχή, επιτάχυναν τόσο πολύ ώστε έφτασαν στο Chalons [πόλη] της Καμπανίας σε μία μόνο μέρα. Εδώ δεν υπήρχαν προβλήματα με τους χωρικούς γιατί είχαν κατορθώσει να τους κρατήσουν σε απόσταση. Μπαίνοντας στην πόλη έμαθαν ότι η Δούκισσα της Νορμανδίας και η Δούκισσα της Ορλεάνης, όπως επίσης τουλάχιστον τριακόσιες άλλες κυρίες μαζί με τις κόρες τους, καθώς και ο Δούκας της Ορλεάνης, ανέμεναν στο Meaux, κατατρομοκρατημένοι από τη Ζακερί (Jacquerie). Οι δύο ιππότες αποφάσισαν να επισκεφθούν τις κυρίες και να τους παράσχουν κάθε υποστήριξη, παρόλο που ο Capital του Buch ήταν Άγγλος. Εκείνη την εποχή όμως υπήρχε

ανακωχή μεταξύ των βασιλείων της Γαλλίας και της Αγγλίας, οπότε ο Captal ήταν ελεύθερος να μετακινείται όπου δει. Και ο Captal επιθυμούσε να αποδείξει τις ιπποτικές του ικανότητες, παρέα με τον κόμη του Foix. Η ισχύς τους αποτελούνταν από περίπου σαράντα λόγγες και όχι περισσότερες, διότι επέστρεφαν από ένα ταξίδι στο εξωτερικό, όπως είπα.

Συνέχισαν την πορεία τους μέχρι να φτάσουν στο Meaux της Brie. Πήγαν να υποβάλουν τα σέβη τους στη Δούκισσα της Νορμανδίας και στις άλλες κυρίες, οι οποίες φάνηκαν περιχαρείς που τους είδαν να φτάνουν, διότι διέτρεχαν συνεχή κίνδυνο από τους Ζακ και τους υποτελείς στη Brie, αλλά και από τους κατοίκους της πόλης, όπως έγινε σύντομα σαφές. Όταν αυτοί οι μοχθηροί άνθρωποι άκουσαν ότι υπήρχε μεγάλος αριθμός κυριών και παιδιών ευγενούς καταγωγής στην πόλη, συγκεντρώθηκαν και προχώρησαν προς το Meaux, ενώ στις γραμμές τους προσχώρησαν και άλλοι από την κομητεία Valois. Επιπλέον, όσοι από το Παρίσι άκουσαν γι' αυτή τη συγκέντρωση, ξεκίνησαν μια μέρα, με κοπάδια και αγέλες, και προστέθηκαν στους υπόλοιπους. Ήταν συνολικά εννέα χιλιάδες, όλοι γεμάτοι με τις πιο ανομολόγητες προθέσεις. Ενισχύονταν διαρκώς από άνδρες από άλλα μέρη που ενώνονταν μαζί τους κατά μήκος των διαφόρων δρόμων που συνέκλιναν στο Meaux. Όταν έφτασαν στην πόλη του Meaux, όσοι τρισάθλιοι άνθρωποι βρίσκονταν εντός της πόλης δεν τους εμπόδισαν να εισέλθουν, αλλά αντιθέτως άνοιξαν τις πύλες και τους άφησαν να μπουν. Εισήλθαν τόσα πλήθη που όλοι οι δρόμοι, μέχρι την αγορά, γέμισαν.

Τώρα επιτρέψτε μου να σας πω για το μεγάλο έλεος που έδειξε ο Θεός στις κυρίες, διότι σίγουρα θα είχαν βιαστεί και σφαγιαστεί –παρότι ήταν σπουδαίες κυρίες– αν δεν υπήρχαν οι ιππότες που βρίσκονταν στην πόλη, και ιδιαίτερα ο κόμης του Foix και ο Captal του Buch. Οι δυο τους έφτιαξαν το σχέδιο χάρη στο οποίο οι χωρικοί τράπηκαν σε φυγή και καταστράφηκαν.

Όταν οι ευγενείς κυρίες, οι οποίες είχαν καταλύσει στην αγορά –μια αρκετά καλά οχυρωμένη αγορά, διότι ο ποταμός Μάρνη την περιβάλλει– είδαν τόσο μεγάλο πλήθος να συνωστίζεται προς το μέρος τους, κατατρόμαξαν και τα έχασαν. Αλλά ο κόμης του Foix και ο Captal του Buch μαζί με τους άνδρες τους, έτοιμοι και πάνοπλοι, συντάχτηκαν στην αγορά και στη συνέχεια κινήθηκαν προς τις πύλες της αγοράς και τις άνοιξαν. Εκεί αντίκρισαν τους χωρικούς, μικρούς και σκοτεινούς και

υποτυπωδώς οπλισμένους, ενώ οι ίδιοι είχαν τα λάβαρα του κόμη του Foix, του δούκα της Ορλεάνης και το σημαϊάκι του Captal του Buch, και κρατούσαν στα χέρια τους λόγχες, πλήρως προετοιμασμένοι να υπερασπιστούν τους εαυτούς τους και να προστατεύσουν την αγορά.

Όταν οι άθλιοι χωρικοί τους είδαν να παρατάσσονται σε πολεμική διάταξη – παρότι ο αριθμός τους ήταν σχετικά μικρός– έχασαν την προγενέστερη αποφασιστικότητα τους. Οι πρώτοι άρχισαν να υποχωρούν απέναντι στους ευγενείς που τους χτυπούσαν με τις λόγχες και τα σπαθιά τους και τους έριχναν κάτω. Όσοι ένιωσαν τα χτυπήματα ή φοβήθηκαν πως θα τα νιώσουν, γύρισαν πίσω σε τέτοια κατάσταση πανικού που έπεσαν ο ένας πάνω στον άλλο. Τότε οι πάσης φύσεως οπλοφόροι πέρασαν από τις πύλες και έτρεξαν στην πλατεία για να επιτεθούν στους μοχθηρούς αυτούς ανθρώπους. Τους θερίσανε σωρηδόν και τους σφάζανε σαν τα ζώα –και έδιωξαν όλους τους υπόλοιπους από την πόλη, γιατί κανένας από τους χωρικούς δεν επιχείρησε να ακολουθήσει κάποια πολεμική τάξη. Συνέχισαν να σκοτώνουν μέχρι εξαντλήσεως και πέταξαν πολλούς στον ποταμό Μάρνη.

Συνολικά, εξολόθρευσαν περισσότερους από επτά χιλιάδες Ζακ εκείνη την ημέρα. Ούτε ένας δεν θα είχε διαφύγει αν οι ευγενείς δεν είχαν κουραστεί να τους καταδιώκουν. Όταν οι ευγενείς επέστρεψαν, έβαλαν φωτιά στην εξεγερμένη πόλη του Meaux και την έκαναν στάχτη, μαζί με όλους τους χωρικούς της πόλης που μπόρεσαν να εγκλωβίσουν.

Μετά από αυτά τα γεγονότα, στο Meaux, δεν υπήρξαν άλλες συγκεντρώσεις των Ζακ, διότι ο νεαρός Lord de Coucy, που ονομαζόταν Sir Enguerrand, τέθηκε επικεφαλής μιας μεγάλης ομάδας ιπποτών και ιπποκόμων που τους εξολόθρευσε όπου τους έβρισκε, χωρίς οίκτο ή έλεος».

Σχόλια

Η Ζακερί και οι χρονικογράφοι

Ο Φρουασάρ δεν υπήρξε αυτόπτης μάρτυρας της εξέγερσης. Το προηγούμενο απόσπασμα αναπαράγει, ενίοτε κατά γράμμα, την περιγραφή της εξέγερσης που προτείνει ένας άλλος προγενέστερος χρονικογράφος, ο Ζαν Λεμπέλ (Jean le Bel, 1290–1370), εξέχων αξιωματούχος της Εκκλησίας, και χρονικογράφος της

ιπποσύνης⁴. Συνολικά υπάρχουν δέκα διαφορετικά *Χρονικά* που αναφέρονται στη Ζακερί. Αυτά αποτέλεσαν επί δεκαετίες –αν όχι επί αιώνες– τις κύριες πηγές όσων ιστορικών ασχολήθηκαν με τη Ζακερί, ενώ δεν έχει διασωθεί καμία μαρτυρία, κανένα τεκμήριο προερχόμενα από τους ίδιους τους Ζακ. Οι εκδοχές της εξέγερσης των Ζακ που παρουσιάζουν οι χρονικογράφοι, όλοι μέλη κάποιας ελίτ, εμφανίζουν μερικές παραλλαγές σε σχέση με την εξιστόρηση των Λεμπέλ/Φρουασάρ: δίχως να αλλάζει η γενική κατεύθυνση και το ύφος της εξιστόρησης υπάρχουν ένα ή δύο *Χρονικά* λίγο πιο ευνοϊκά προσκείμενα προς τους Ζακ οι οποίοι αναφέρονται ως «πανταχόθεν καταπιεσμένοι αγρότες».⁵ Τα δυο αυτά *Χρονικά* προέρχονται από εκκλησιαστικούς παράγοντες και, δίχως να παρεκκλίνουν από την εχθρική για τους αγρότες εξιστόρηση, βρίσκουν ευκαιρία να ασκήσουν και κάποια «κριτική» στους βασικούς τους αντιπάλους, τους κοσμικούς άρχοντες. Στα υπόλοιπα *Χρονικά*, κατά κανόνα, εντοπίζει κανείς πολύ χειρότερες εκδοχές της εξέγερσης των Ζακ που είναι αιμοβόροι αγροίκοι, και των οποίων «ο αρχηγός Τζακ Μπονόμ ξερίζωνε τα μωρά από τα σπλάχνα των μανάδων τους και με το αίμα των εμβρύων [οι άθλιοι χωρικοί] έσβηναν τη δίψα τους και άλειβαν τα σώματά τους».⁶

Γενικά η εξέγερση των Ζακ εμφανίζεται σε όλα *Χρονικά* ως τυφλά βίαιη και αιμοσταγής και, κατά κανόνα, αναίτια, παρορμητική, ανοργάνωτη. Η στάση των χρονικογράφων απέναντι στους αγρότες, και δη τους εξεγερμένους Ζακ, δεν είναι απλά εχθρική και προκατειλημμένη. Οι χρονικογράφοι, επιδιώκοντας μια επίφαση αληθοφάνειας, χρησιμοποιούν πραγματικά στοιχεία (πχ μέρη όπου διεξήχθη η εξέγερση ή ονόματα ευγενών που την κατέπνιξαν), προτείνουν συγκεκριμένους αριθμούς εξεγερμένων (7.000, 190.000, κ.ά.) αλλά όλοι παραμορφώνουν τα δεδομένα, επινοούν γεγονότα (όπως το επεισόδιο ανθρωποφαγίας) και επιβάλλουν έτσι μια συγκεκριμένη, απόλυτα μεροληπτική, περιγραφή της εξέγερσης.

⁴ *Chronique de Jean le Bel*, Jules Viard και Eugène Déprez (επιμ.), Παρίσι: Librairie Renouard, 1905, τ. 2, σσ. 254–262.

⁵ *The Chronicle of Jean de Venette*, Richard Newhall (επιμ.), Νέα Υόρκη: Columbia University Press, 1953, σσ. 76–77 και ο χρονικογράφος του αβαείου του Saint-Denis, *Chronique de Richard Lescot, religieux de Saint-Denis (1328–1344), suivie de la continuation de cette chronique (1344–1364)*, Jean Lemoine (επιμ.), Παρίσι: Société de l'histoire de France, 1896, σσ. 126–127.

⁶ *The Anonimale Chronicle*, V. H. Galbraith (επιμ.), Μάντσεστερ: Manchester University Press, 1927, σσ. 41–42.

Τα Χρονικά ως είδος

Τα ιστορικά Χρονικά ήταν ένα δημοφιλές είδος στα τέλη του Μεσαίωνα που απευθύνεται σε ένα συγκεκριμένο κοινό. Παρότι διαφέρουν πολύ ως προς τη βαρύτητα τους, τα Χρονικά συγκροτούν ένα σώμα κειμένων που ανήκουν στην επίσημη ιστορία. Τα Χρονικά, πολυτελέστατα χειρόγραφα που αντιγράφονται και διακοσμούνται με πολυάριθμες μικρογραφίες, προορίζονται για βασιλιάδες και ευγενείς.

Τα Χρονικά, μια «ιστορική λογοτεχνία» γραμμένη σε δημόδη γλώσσα, διαδέχονται τις αυλικές μυθιστορίες (*chansons de geste/ canzone di gesta/ επικά άσματα*) και συνήθως επιδιώκουν να εξιδανικεύσουν το βασιλικό πρόσωπο και πρότυπο αλλά και την ιπποτική κουλτούρα. Τα Χρονικά δίνουν μια μεροληπτική εικόνα του παρελθόντος και καταγράφουν μια «ιστορία» βασισμένη στα κατορθώματα των ισχυρών. Θεωρούνται απαραίτητα για την εκπαίδευση πριγκίπων και βασιλιάδων, για τη διδασκαλία μιας «ιστορίας» που περιορίζεται στα «ανδραγαθήματα» των ισχυρών –τα δε Χρονικά του Φρουασάρ κατέστησαν υποχρεωτικό ανάγνωσμα για όλους τους ευγενείς της Ευρώπης στη διάρκεια της Πρώιμης νεότερης εποχής.

Όπως και ο Ζαν Φρουασάρ τον 14ο αιώνα –που σε ηλικία είκοσι τεσσάρων ετών, έφυγε στην Αγγλία και έγινε ο «επίσημος ιστορικός», ο χρονικογράφος του Εδουάρδου Γ' της Αγγλίας (1312–1377) και ο προστατευόμενος της συζύγου του, Φιλίππη του Αινώ⁷– οι χρονογράφοι του 15ου αιώνα βρίσκονται πάντα στην υπηρεσία ενός πρίγκιπα ή υπηρετούν μια παράταξη. Κάποια Χρονικά καλύπτουν ένα ευρύτατο φάσμα της ιστορίας, όπως η σειρά *Grandes Chroniques de France* –το πιο «ευπώλητο» (best-seller) του είδους στη Γαλλία. Τη συγκρότηση και συγγραφή τους ανέθεσε αρχικά, τον 13ο αιώνα, ο Άγιος Λουδοβίκος (Λουδοβίκος Θ'), και ακολούθως οι *Grandes Chroniques de France*, εμπλουτιζόμενες, αντιγράφηκαν πολλές φορές. Άλλα Χρονικά αναφέρονται σε μια πιο περιορισμένη ιστορική περίοδο, όπως τα *Chroniques* του Ζαν Φρουασάρ, τα οποία αφηγούνται την αριστοκρατική ζωή τον 14ο αιώνα με φόντο τον Εκατονταετή Πόλεμο, ενώ κάποια είναι τοπικά όπως τα *Chroniques de Hainaut* (Αινώ).

⁷ Αινώ μια ακμάζουσα περιοχή της Νότιας Ολλανδίας που ανήκε στους δούκες της Βουργουνδίας – σημερινή Βαλλονία Βελγίου. Μετά το θάνατο της Φιλίππης του Αινώ, ο Φρουασάρ θα αποκτήσει διάφορους άλλους προστάτες όπως ο Δούκας Wenceslas (Βενσέσλας), η Jeanne de Brabant, ο κόμης του Blois.

Εν ολίγοις, κάθε πρίγκιπας παραγγέλλει την ιστορία των εδαφών που κατέχει, υποστηρίζοντας, προφανώς, μια εκδοχή που θα τον ευνοεί, θα νομιμοποιεί την εξουσία του και θα εξασφαλίζει την υστεροφημία του. Η «επίσημη μνήμη» –δηλαδή η διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης αποτύπωσης της Ιστορίας— είναι καθοριστικής σπουδαιότητας για τη μεσαιωνική αριστοκρατία αλλά και για κάθε μορφή εξουσίας.⁸ Θα χρειαστεί να φτάσουμε στην Αναγέννηση για να βελτιωθούν οι κριτικές μέθοδοι και, πολύ αργά, διστακτικά και σταδιακά, να αρχίσει να διαφαίνεται μια αλλαγή: η διαμόρφωση της εξιστόρησης των γεγονότων (της Ιστορίας) με διαφορετικούς τρόπους—δίχως ασφαλώς να εκλείψει ποτέ και η εξαρτημένη από πολιτικές εξουσίες «ιστορία».

Τα Χρονικά του Μεσαίωνα είναι επίσης ο πρόδρομος της γεγονοτολογικής/συμβαντολογικής ιστορίας, η οποία επικεντρώνεται στην πολιτική ιστορία ως αλληλουχία γεγονότων, και ακριβέστερα στην πολιτική ιστορία των ισχυρών.

Το πλέον κρίσιμο ερώτημα είναι γιατί οι ιστορικοί και η κλασική ιστοριογραφία θεώρησαν έγκυρη πηγή τους χρονικογράφους και αναπαρήγαγαν αυτούσια τις ερμηνείες τους –αυτό ίσχυε για την εξέγερση των Ζακ, αλλά και μέχρι πρότινος, για όλες τις μεσαιωνικές αγροτικές εξεγέρσεις. Όπως θα δούμε, άλλες πηγές εμφανίζουν μια διαφορετική εκδοχή της εξέγερσης. Κυρίως όμως διαφορετικές μέθοδοι, όπως η ιστορική ανθρωπολογία, δίνουν τη δυνατότητα να αμφισβητηθούν ή να ξεπεραστούν οι εχθρικές και μεροληπτικές προσεγγίσεις των χρονικογράφων και να προκύψουν οι πραγματικές διαστάσεις της εξέγερσης: ένα πολιτικό γεγονός η σημασία του οποίου πρέπει να αναζητηθεί –ακυρώνοντας τη λογική της συμβαντολογικής ιστορίας και των χρονικογράφων– στη μακρά ιστορική διάρκεια.

⁸ Σύμφωνα με τον Γερμανό ιστορικό Otto Gerhard Oexle, δίχως μνήμη δεν θα υπήρχε τάξη ευγενών, δίχως μνήμη δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί η κοινωνική τους κυριαρχία. Τη μεσαιωνική αριστοκρατία τη συγκροτεί η μνήμη, μια συγκεκριμένη μνήμη την οποία επιβάλλουν στην υπόλοιπη κοινωνία. Βλέπε Michel Lauwers, «Memoria. A propos d'un objet d'histoire en Allemagne», στο Jean-Claude Schmitt, Otto Gerhard Oexle (επιμ.), *Les tendances actuelles de l'histoire du Moyen Âge en France et en Allemagne*, Παρίσι: Publications de la Sorbonne, 2002, σσ. 105–126.